

Pospíšil, Ivo

Lesja Ukrajinka v jednom svazku

Slavica litteraria. 2009, vol. 12, iss. 1, pp. 169-170

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103504>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

např. zachycuje úsměvné setkání s V. Nezvalem apod.) vede k tomu, že zachycené výsky minulosti se prolínají s „historicitou“ doby a konstituují fenomén označovaný jako tradice a kolektivní paměť. Memoáry členů Institutu proto vyprávějí své „miniaturní“ příběhy: jde o zážitky z cest a zahraničních konferencí, záznamy soukromých a veřejných debat na půdě Institutu, o přiblížení aspirantských začátků vědeckých kariér. Příběhy zlidšťují již nežijící legendy (N. I. Tolstoj, V. N. Toporov, D. F. Markov ad.), vykreslují portréty školitelů či jen zachycují způsoby a společná prožívání vědeckého oddychu uprostřed práce na velkých kolektivních projektech (S. A. Šerlaimova, S. M. Falkovič, J. P. Aksenova). Žánrově a hodnotově diferencované texty sjed-

nocuje všudypřítomný motiv obdivu a úcty, pocit oprávněné hrdosti na svůj Institut: i přes tóny laskavého humoru a sebeironie je zde patrné kolektivní vědomí příslušnosti k Institutu, který po celou dobu dosavadní existence jako symbol morální autority poskytuje nejen skromnou hmotnou obživu, ale především útěchu, radost z tvořivého objevování a hledání nového a neznámého. Srovnáme-li tento stav již s připomenutým českým protějškem, je pak zřejmé, že v našich poměrech bohužel vyniká ostrá cézura mezi slavnou minulostí a vyprázdněnou přítomností, v níž se odráží nejen nepříznivá společenská objednávka, ale i osobní ambice průměrných a závistivých, kteří postrádají onu paměť...

Miloš Zelenka

LESJA UKRAJINKA V JEDNOM SVAZKU

Лесь Українка. Усі твори в одному томі, ред.: В. Бусел, В. Латник, М. Литвинен. Київ 2008, 1375 с.

Vynikající výbor z prací ukrajinské spisovatelky světového jména Lesji Ukrajinky (vl. jm. Larysa Kosač, 1871–1913), dcery O. Pčilký, který nyní v jednom svazku vychází, je mimořádným edičním činem, jenž se pohybuje někde mezi klasickou akademickou a čtenářskou antologií. Úplné sebrané spisy Lesji Ukrajinky vyšly ovšem již několikrát, jednou ve 12 jindy v 10 dílech; toto jednosvazkové vydání, byť velmi objemné, je tedy svého druhu mimořádné. Pokud jde o texty, obsahuje vše podstatné, dokonce textové varianty a nedokončené projekty; horší je to s poznámkami, s tím, co činí akademické vydání akademickým. Na druhé straně je tato edice pastvou pro oči; ten, kdo se chce pročíst spisovatelčiným dílem, má tu jedinečnou, zdoluhavými komentáři nerušenou možnost. Předmluva M. Lytvynce je – jak tomu v Ukrajině bývá – nadbytečně patetická – to Lesja Ukrajinka nepotřebuje, je světová sama o sobě a hlavně nesmírně vzdělaná. Počet jazyků, v nichž četla, mluvila, event. sama psala, dosahuje dvojciferné hodnoty, její cestování a zahraniční pobyty – převážně a původně ze zdravotních důvodů – se změnil v hlubinné poznávání (Krym, Gruzie, Itálie, Egypt – nikoli nadarmo je v knize list s motivem pyramid,

jeji *Lesní píseň* (1911, čes. 1955) byla doceněna ve světovém měřítku vlastně teprve nyní (O. Zabužko).

Výbor zahrnuje především básnická díla (На крылах пісень, Думи и мрії, ale také díla dramatická včetně hry V zajetí babylónském, prozaickou tvorbu, také i dubia, nedokončené texty, fragmenty a překlady. Ty zvláště zaujmou. Jsou z ruštiny (I. S. Turgeněv, S. J. Nadson), polštiny (Maria Konopnicka, Adam Mickiewicz), francouzštiny (Victor Hugo, M. Maeterlinck), angličtiny (W. Shakespeare, G. G. Byron), z němčiny (G. Hauptmann), ale také ze staré řečtiny (Odysseia), staroindické a staroegyptské literatury; z ukrajinštiny do ruštiny přeložila povídky Ivana Franka a z ruštiny do ukrajinštiny prózy N. V. Gogola. Nejzajímavější jsou však její literárněkritické stati, jež mají signální a programový ráz a jsou psány povětšinou rusky: Малорусские писатели на Буковине, Новые перспективы а старые тени („Новая женщина“ западноевропейской беллетристики), Два направления в новейшей итальянской литературе, Заметки о новейшей польской литературе aj. Ukrajinka ve své tvorbě původní, překladové i literárněkritické zachytila zvláště novoromantická proudění, u Poláků naopak únik od tragicky vypjatého, pro Polsko katastrofického romantismu k tzv. pozitivismu /realismu (E. Orzeszkowa), resp.

k prolnutí novoromantismu, dekorativního historismu a realismu s naturalismem a počátky dekadence (B. Prus, H. Sienkiewicz), v italské literatuře ukázala na posun od novoromantismu k dekadenci (G. d'Annunzio) a obecně modernistické, resp. secesní tíhnutí k orientálnímu ornamentalismu.

Jistě by se našly ediční a editorské nedostatky, ale vcelku je tento spíše čtenářský výbor z Lesji Ukrajinky úspěšný v tom, jak

v zhuštěné podobě dokáže přiblížit klíčovou ukrajinskou autorku ukrajinskému čtenáři a ukrajiništům. Myslím, že v procesu ukrajinizace Ukrajiny není třeba nic modernizovat a domýšlet: ty hodnoty, které sama poskytuje zejména v období od moderny jsou na evropské úrovni, kam se ukrajinská literatura dostává jinými cestami a ovšem z různých důvodů obtížněji než literatura ruská.

Ivo Pospišil

TVOŘIVOST, RECEPCE A SILUETA DIONÝZE ĎURIŠINA

Tvorivost' literárnej recepcie/Az irodalmi recepció kreativitám, zostavili/szerkesztette Judit Görözdí, Gabriela Magová, Ústav svetovej literatúry – Veda, Bratislava 2008.

S finančním příspěvním Společnosti autorů vědecké a odborné literatury a Kulturního institutu Maďarské republiky vychází svazek, který dokumentuje dvě věci: jednak jako spodní proud pokračuje tradice bádání D. Ďurišina a jeho týmu – jednak to je bez Ďurišina a v podstatě bez jeho týmu, tedy poněkud jinak – a vznikají nová metodologická a osobní propojení. Lze tento svazek, uvedený zbytečně ideologizovanou a dojmovou předmluvou mého, dnes již zvěčnělého přítele, ředitele Ústavu světové literatury, bulharisty Jány Košky, chápat na jedné straně jako labutí píseň autentické Ďurišiny koncepce, na druhé straně jako jakési nové pokračování, jež bude mít řadu příznivců, ale také své kritiky? Spolupráci slovensko-maďarskou lze jen uvítat, jen si nejsem jist, zda je v tomto případě zcela organická, nakolik je tu funkční a nakolik jen pragmatická nebo vyjadřující nějaké mimoliterárněvědné souvislosti: spojitost maďarských badatelů s Ďurišinovým způsobem bádání a slovenskými tradicemi – soudě podle jejich příspěvků – mi není zcela jasná. Jako v jistém smyslu pamětník vím, že dnešní koryfejeové byli kdysi také začínajícími badateli, kteří se potom etablovali a většina nebyla s Ďurišinem metodologicky nijak spojena, spíše představovala zcela jinou linii, něco mezi Nitranským týmem a praktickým pojednáním o přijetí nebo přijímání cizích literatur, tedy výzkumů v podstatě statisticko-sociologických. V tom možná byl jejich jediný, byť poněkud odtažitý

styčný bod s Ďurišinem – tedy absence poetologie. Na to jsem Ďurišina vícekrát upozornil a jednou písemně a on dal tento článek publikovat (Pospišil, I.: Sedmero úskalí a inspirací. Slovenská literatúra, 1993, 4, s. 292–295), i když s ním vůbec nesouhlasil – byl to vědecký gentleman a taky věděl, že s kritikou roste i kritizovaný. Tyto posuny dokládají jak Ján Koška, jenž na Ďurišiny výzkumy pohlížel, jak vím, se značnou skepsí, ostatně i jeho práce jsou poněkud jiného druhu, tak další příspěvatelé. Především je patrné, že i když se snaží o nové polohy, většina vychází z materiálu konkrétní národní literatury: Vajdová z rumunské, József Szili z recepce angloamerické modernity v Maďarsku (zde mám pochybnosti, zda to lze takto široce formulovat, i když T. S. Eliot a Ezra Pound jsou jakoby rozkročení přes Atlantik, jinak jsou však moderna britská a americká značně odlišná a odlišná by měla být i jejich maďarská recepce), Róbert Gáfrík zase studuje vliv indické filozofie na dílo Jána Maliarika a Marcela Mikulová srovnává slovenskou Němcovou Terézii Vansovou s jejím vzorem a koncepcí pozdního biedermeieru, opírajíc se o některé ne vždy dobré, byť přiblíženými stále opakované české studie. Další stati jsou už trochu o něčem jiném, týkají se uměleckého překladu, jenž s recepcí sice souvisí, ale nikoli jako izolovaná entita. Vyniká tu koncepční práce Márii Kusé, i když jde o přehledovou stať. Jen se mi nezdá vytváření jakýchkoli vlastních umělých vědeckých škol, když zatím vždy nejde ještě o skutečné vědce. Zejména si nejsem jist uváděním akvizic z neexistující Filologické fakulty UMB v Banské Bystrici, kterou si sami akademici za vnější asistence zlikvidovali: tam asi žádná vědecká